

УДК 7.012

ОВАКІМЯН Л. Ю., КРОТОВА Т. Ф.

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна

DOI:10.30857/2617-0272.2023.1.12

**ХУДОЖНЬО-СИМВОЛІЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ВЛАДИ І
ВПЛИВУ В ОБРАЗАХ ВИДАТНИХ ПОСТАТЕЙ
СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ**

Мета дослідження – проаналізувати художньо-комунікаційні засоби костюма та предметно-просторового оточення представників правлячої верхівки стародавніх часів, які демонструють привілейований статус у суспільстві (на прикладі образів Клеопатри VII та Гая Юлія Цезаря).

Методологія. У роботі застосовано історичний, біографічний, аналітичний, порівняльний методи. Під час аналізу образів Клеопатри та Ю. Цезаря, у виявленні символічних характеристик костюма та предметних атрибутів застосовано іконографічний метод, а також методи формального та образно-стилістичного аналізу.

Результати. За допомогою творів образотворчого мистецтва та історичних джерел проаналізовано художньо-символічні засоби демонстрації влади і впливу через зовнішній образ відомих постатей стародавньої доби. Розглянуто такі складові у створенні образів, як костюм та предметно-просторове оточення. Висвітлено історичне підґрунтя, особливості релігійних та світоглядних уявлень, які допомагають виявити символічний зміст елементів вбрання та оточення.

Наукова новизна. На історичних прикладах досліджено зв'язок між людиною і костюмом в контексті візуальної комунікації; запропоновано вектор осмислення і систематизації історичного досвіду для вироблення підходів до розробки і застосування сучасних засобів візуальної комунікації через форму та символічний зміст в дизайні костюма.

Практичне значущість. Матеріали дослідження є основою для подальших розвідок щодо прояву образно-символічної функції костюма в образах представників привілейованого суспільства. Результати роботи можуть бути використані в лекційних курсах з дисциплін «Історія мистецтв і дизайну», «Художнє проектування костюма», а також у розробці візуальних складових образу публічної особистості.

Ключові слова: образ; символ; костюм; предметно-просторове оточення; візуальна комунікація; влада; вплив; стародавня доба.

Вступ. Костюм є виразником не лише зовнішніх ознак та індивідуальних характеристик людини, а й засобом впливу на цілі групи людей, отже, – може бути наділений рядом символів у вигляді форм, кольорів і оздоблення, що дозволяє розглядати його як об'єкт комунікації. Комунікаційну функцію костюма, його знаково-символічні аспекти активно використовують в соціумі, вони мали велике значення в житті окремих людей та окремих культурних спільнот. Дискурс щодо комунікації засобами костюма має місце в релігійних громадах, у політиці, літературі, мистецтві, тощо. Вагомим історичним пластом, що демонструє символічну природу костюма, є матеріальна культура

єгипетської та греко-римської цивілізацій. У межах дослідження, зосередженого на аналізі комунікаційних засобів одягу в різні історичні епохи, не аби який інтерес у вивченні символічних і візуальних кодів представляють вищезазначені культури. Задля їх виявлення необхідно зосередити увагу на тому, які цінності, чесноти та якості характеру особистості відображає одяг, створюючи при цьому потужний комунікаційний посил для впізнаваності людини та досягнення її цілей у суспільстві.

Аналіз попередніх досліджень. Образи відомих людей привертають увагу багатьох дослідників, існує чимало наукових праць, які розкривають різні аспекти даної теми. У своєму дослідженні «Символічне

використання одягу в греко-римській літературі та Євангелії від Луки: зображення ідентичності персонажу через одяг» німецький дослідник К. Айерс зазначає, що здатність одягу передавати символічне значення через його зображення є реальністю, яку широко розуміли та використовували в греко-римському світі. У тому світі одяг повідомляв про характер, цінності, статус і функцію в суспільстві тієї чи іншої людини, що мала значення в суспільстві. Те, що можна сказати про персонажа, також можна сказати за допомогою короткого, але яскравого опису його одягу, і одяг може функціонувати як важлива лінза, через яку аудиторія повинна дивитися на цю людину [10].

У праці «Грецьке та римське вбрання» авторів Л. Клеланд, Г. Девіса, Л. Левеллін-Джонса представлено збірник різновидів костюма, зачісок та аксесуарів з характеристиками способів обробки, тканин, драпіровок і кольорів [11]. Всі ці засоби формували довершений класичний образ у складній системі соціальних значень тогочасного суспільства. Автор розкриває значення терміну «відповідний одяг»: римські еліти мали чітке уявлення про те, що доречно і правильно носити в конкретних випадках. Одяг, прийнятний в одній ситуації (наприклад, костюм для неформальних обідів) не був доречним в інших ситуаціях, наприклад, для ведення офіційних справ на форумі чи в судах, де потрібно було носити тогу.

Увагу знаковим відмінностям в костюмі єгиптян, греків і римлян приділяє Т. Ніколаєва у своїй книзі «Тектоніка формування костюма» [6]. У розвитку самостійного проєктного мислення, творчих здібностей та креативності ідей дизайнера, на думку авторів Т. Ніколаєвої, І. Давиденко, А. Баранової, Т. Кротової, є необхідним вивчення історично-культурної спадщини, і на цій основі – використання сучасних проєктних технологій та інноваційних засобів вирішення дослідницьких завдань

[7, с. 127]. Важливе значення історичної спадщини в опануванні проєктними методиками підкреслюють К. Пашкевич, М. Колосніченко, Н. Чупріна та ін. [2; 3; 9]. У контексті проєктних практик костюм тих чи інших історичних періодів розглядається і застосовується як джерело розробки нових моделей одягу.

Моду як один із видів невербальної комунікації розглядає В. Лавошник. Автор стверджує, що вестиментарний код включає особливості подвійного контексту інтерпретації як того, хто передає інформацію, так і того, хто її отримує. Погоджуємося з дослідником в тому, що передача інформації була б неможливою, якби учасники комунікації не володіли спільним фондом лексичних та синтаксичних знань, який дозволяє декодувати вбрання один одного. Таким чином, той чи інший елемент одягу може бути інтерпретований лише завдяки системі одягу, прийнятій у суспільстві [4, с. 40]. Значення кольору як комунікативно-символічної складової костюму за його асоціативно-емоційним змістом висвітлено у праці А. Лифар-Чавченко. Авторка зазначає: «Як комунікативна складова костюму, колір і/або колірні поєднання здатні викликати колірні асоціації, які пов'язані більшою мірою, залежать від расової та етнічної приналежності, від культурних традицій, роду діяльності та від індивідуальних особливостей характеру окремої людини. Колірні асоціації залежать також і від об'єктивних властивостей кольору, наприклад, від насиченості кольору залежить характер реакції людини на відповідний колір» [5, с. 120].

Проаналізувавши праці зарубіжних і українських вчених можна стверджувати, що у переважній більшості з них розкрито проєктні можливості в костюмі із застосуванням спадщини античних часів, або охарактеризовано костюм у контексті розвитку відповідної історичної доби. Комунікаційні можливості костюма, способи

застосування тих чи інших знакових символічних елементів потребують окремого системного дослідження.

Постановка завдання. Завданням роботи є: проаналізувати знаково-символічні особливості костюма і предметного оточення, що використовували з метою створення образу влади і впливу на прикладі зображень відомих особистостей стародавньої доби.

Результати дослідження та їх обговорення. Однією з найвідоміших особистостей давньоєгипетської цивілізації є цариця Єгипту з династії Птолемеїв, остання з царських правителів Стародавнього Єгипту, правління якої тривало 21 рік (51–48 до н. е. і 47–30 до н. е.), – Клеопатра. Історія Клеопатри VII (69–30 рр. до н. е.) знайшла відображення не лише у сфері історичної науки, але й в поезії, образотворчому та театральному мистецтві, кінематографі. У різних історичних джерелах особистість Клеопатри розглядається з різних аспектів. За словами грецького історика Плутарха у книзі «Життя Антонія», на момент смерті їй було тридцять вісім років; з них вона правила як цариця протягом двадцяти двох років і була партнеркою римського імператора Марка Антонія протягом чотирнадцяти [15]. Автор вказує, що Клеопатра була єдиною жінкою в історії стародавнього світу, яка правила незалежно (не успадкувавши владу через мертвого чоловіка), і намагалася врятувати своє царство від римської «військової машини», яка на нього постійно зазіхала.

Відомо, що Клеопатра була членом довготривалої династії Птолемеїв, різні історичні дослідження дають уявлення про те, звідки походили її предки: майже всі вони належали до царства македонських греків. Окрім грецького походження, Птолемеї також були греками в культурному відношенні. Грецька мова була єдиною мовою, якою говорили більшість Птолемеїв, і хоча вони зображували себе фараонами

для своїх єгипетських підданих, вони шанували своє грецьке коріння. Вони карбували монети в грецькому стилі, спонсорували грецьких інтелектуалів, давали своїм нащадкам грецькі імена, замовляли портрети з використанням грецької іконографії та відстоювали свою легітимність зв'язком з Олександром Македонським [12]. Клеопатра була єдиним членом своєї родини, яка навчилася говорити єгипетською мовою; тим не менше, збережені документи показують, що вона вела майже всі офіційні справи грецькою мовою.

Зображення Клеопатри демонструють широке іконографічне розмаїття, різні джерела історії – скульптура, живопис, свідчення науковців, надають можливість зібрати та проаналізувати основні риси і деталі зовнішнього образу, завдяки яким Клеопатра комікувала силу, владу, божественний статус. Скульптурний бюст Клеопатри авторства Х. Луїса виконано в давньогрецькому класичному стилі (рис. 1). В багатьох біографічних дослідженнях зазначається, що Клеопатра в основному була вбрана у грецькій манері, мала грецькі риси обличчя і світлу шкіру, і у своїй саморепрезентації прагнула показати себе як богиню. Монета з її зображенням в профіль показує її з мужніми рисами обличчя та великим гачкуватим носом (рис. 2); історик Плутарх стверджує, що вона навмисно наказувала зображати себе з чоловічими рисами, аби продемонструвати силу. У той же час він зазначав, що краса Клеопатри була незрівнянною, що вона мала солодкий голос і непереборну чарівність [15].

Англійський художник, представник руху прерафаелітів Д. Уотерхаус (1849–1917) зображує Клеопатру як жінку величезної сили та інтелекту (рис. 3). Це демонструє, перш за все, її поза – одна рука владно зігнута до боку тулуба, інша – лежить на статуї лева, що стоїть поруч. У Єгипті у вигляді левиці зображали богиню

покарання, війни і палючого Сонця Сехмет. Ознакою величезної внутрішньої сили, енергії та зосередженості є погляд Клеопатри, спрямований вперед з-під лоба з нахиленою вниз головою. Одяг на грецький манер доповнюється золотими поясом і царським головним убором жінок і богинь, очевидно видозміненим у версії художника, однак все ж містить голову кобри, яка асоціюється з богинею Уаджит, що була покровителькою Нижнього Єгипту.

На задньому плані художник розташував ще один важливий атрибут – зображення богині охоронниці фараонів та їхньої влади – Нехбет. Цю богиню зображували у вигляді птаха – шуліки (або грифа), що тримає кільце Шен у своїх пазах. Кільце Шен часто зустрічається у бога Гора, що уособлював ранкове сонце та слугував одним із символів влади фараона (його символічно зображали у вигляді сокола чи яструба) та бога часу Хеха (у вигляді чоловіка з головою жаби). Саме слово «шен» у стародавньому Єгипті означало «оточення», а кільце Шен позначало нескінченність, що розуміється як вічність, доки існує час [16, с. 88]. У своїй модифікованій подовженій формі кільце Шен перетворилося на картуш, який закривав і захищав назавжди ім'я фараона. Отже, поза, погляд, одяг, головний убір та атрибути оточення у сукупності розкривають образ жінки, яка має великий авторитет і силу. В житті Клеопатри, як в приватному, так і політичному, важливе значення має постать Гая Юлія Цезаря. Він є, безперечно, також однією з найвідоміших історичних постатей. Його військові кампанії розширили кордони Риму за річку Рейн і через Ла-Манш до південних земель Британських островів.

Ю. Цезар (100 р. до н. е. – 44 р. до н. е.) народжений у привілейованій патриціанській родині. Після смерті консула Луція Корнелія Сулли в 78 р. до н. е. він повернувся до Риму і, намагаючись кинути

виклик авторитету аристократичного сенату, який тоді керував римською політикою, став адвокатом та здобув славу завдяки своїм особистим якостям і ораторському мистецтву. Зрештою його обрали на посаду військового трибуна, яка дала йому повноваження командування частиною римської армії і шлях до сенаторської кар'єри. Він швидко став губернатором південно-східної Іспанії, а до 60 р. до н. е. був обраний консулом Риму, що було високою політичною посадою [8]. Цезар був політиком, військовим і письменником, який значно змінив республіканську державу Рим до революції в політичній системі та заснування імперії, підготувавши шлях для свого прийомного сина, Октавіана. Образ Ю. Цезаря можемо бачити у скульптурному портреті (рис. 4). Обличчя диктатора демонструє характерні риси рішучості та внутрішньої сили завдяки підкресленим вилицям і підборіддю, масивному носу. Цей портретний бюст, ймовірно, був створений приблизно між 30-20 рр. до н. е.; очевидно, що у передаванні індивідуальних рис скульптор надихався портретними бюстами елліністичних правителів та іншими реалістичними творами, які відтворюють обличчя Ю. Цезаря [14]. Голене обличчя і коротка зачіска – важливі ознаки статусу для римського вищого суспільства. Чоловіча стрижка «Цезарь» отримала назву в честь легендарного полководця і існує в різних модифікаціях і по сьогоднішній день.

Владний образ Ю. Цезаря зобразив французький художник Л. Ройєр на живописному полотні «Верцингеторикс перед Цезарем» (рис. 5). В основу картини покладено історичний епізод після битви біля галльського міста-фортеці Алезії (провінція римської республіки, територія теперішньої Франції) між римською армією під командуванням Гая Юлія Цезаря і галльською армією під командуванням Верцингеторикса, яка відбулася у вересні 52 року до н. е.

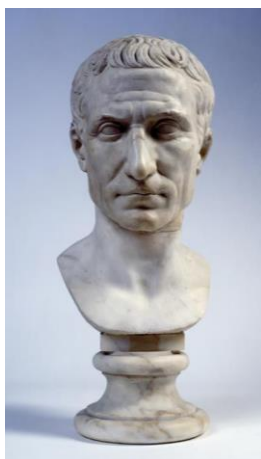
Рис. 1. Х. Луїс. Бюст Клеопатри. Altes Museum, м. Берлін, Німеччина

Рис. 3. Д. Уотерхаус. Клеопатра. Полотно, олія. 1888. Приватне зібрання

Рис. 2. Монета із зображенням профілю Клеопатри. 37–33 г. до н.е. Altes Museum, м. Берлін, Німеччина

Рис. 4. Скульптурний портрет Ю. Цезаря. Переданий В. Пачетті у 1804 р. в музей К'ярамонті, м. Ватикан, Рим

Рис. 5. Л. Ройєр. Верцингеторикс перед Цезарем. 1899. Музей Крозатьє, м. Ле-Пюї-ан-Веле, Франція

Битва завершилася поразкою галльських військ і взяттям фортеці військом Ю. Цезаря. Переможений військовий зображений у профіль, на коні, – чим художник звеличує шляхетність переможеного та жертвність галльського героя [17]. Переможець – на возведенні, в оточенні свити і охорони. Домінування головного персонажу картини підкреслено насиченим червоно-пурпурним кольором тоги та лавровим вінком.

Лаврове дерево нерозривно пов'язане з давньогрецькою міфологією, а саме – з образом Аполлона. Лавровий вінок або

тріумфальний символ лавра у стародавній Греції призначатися для переможців у спортивних змаганнях, у стародавніх римлян – для героїв, які відзначилися у військових кампаніях. Спочатку його робили з листя лавра, а в період пізньої римської Республіки – із золота. У римлян лавр став символом миру, який здобувають після військових перемог. Ю. Цезар одягав цей атрибут тріумфу на всі урочисті заходи. Наявність лаврового вінка на голові означала, окрім статусу переможця і те, що Цезар не хотів, щоб хтось бачив залісину на його голові [13].

Тога в гардеробі римлян була основним предметом одягу і символом римського громадянства. В епоху Римської імперії її використання було здебільшого пов'язане з церемоніальною функцією. У дослідженні давньоримських інститутів верховної влади Я. Алешкевич зазначає: «Сенатори мали й зовнішні ознаки. Вони носили тогу з пурпуровою каймою (тогу-претексту), золоту печатку і спеціальне взуття, яке виготовлялося або з червоної, або з чорної шкіри й прикрашалось металеву пряжкою» [1, с. 73].

Тога була дорогим вбранням, символом статусу та багатства, зазвичай виготовлялася з білої вовни і часто була білого кольору без декору. Імператори та високопосадовці носили декоровані або пурпурні тоги, вони мали різний об'єм, і цей критерій змінювався залежно від рангу та статусу носія [18]. К. Ауерс також розглядав значення кольорів і виділяв два значущі кольори в стародавньому Римі – білий і пурпурний. Білий колір позначали латинським словом «*albus*», але чистого відтінку білого можна досягти за допомогою методів відбілювання. Коли політик хотів підкреслити чистоту намірів, він одягав сліпуче білосніжну тогу. Надзвичайно дорогим і престижним був тирійський пурпур, цей колір зазвичай виготовляли з молюсків. Спочатку він символізував багатство і статус, а пізніше став символом самого імператора, зокрема, за часів Нерона було заборонено носити пурпур всім, крім нього самого [10]. Отже, в результаті аналізу творів образотворчого мистецтва, які характеризують способи демонстрування впливовості відомих постатей стародавньої доби можна стверджувати, що їх костюм та предметне оточення складається з відповідної системи символів у вигляді форм, кольорів, зображень божественних істот тощо. Костюм і предметні атрибути мають зв'язок з особистістю, яка завдяки асоціативному

ланцюгу закріплюється в людській уяві як носій влади і сили.

Висновки. У статті проаналізовано художньо-символічне значення костюма та предметного оточення, спрямованого на повідомлення про походження, характер діяльності та суспільне становище носія. Для проведення аналізу обрано твори образотворчого мистецтва, які розкривають різні способи візуальної комунікації через зовнішні образи. Вони включають інформаційні повідомлення, виражені в процесах суспільно-політичного життя через живописні образи і в персональних портретах. За допомогою образно-стилістичного та іконографічного аналізу виявлено особливості створення образів з рисами влади, сили і впливу. В образах єгипетської цариці Клеопатри такими комунікаційними засобами є: положення постаті в просторі (поза тіла і вираз погляду), елементи костюма (царський головний убір з коброю богині Уаджит), предметні атрибути (статуя левиці – богиня покарання, війни і палючого Сонця, зображення богині охоронниці фараонів та їхньої влади – Нехбет, яка тримає кільце Шен, що символізувало вічність). В образах давньоримського державного і політичного діяча Ю. Цезаря характеру сили і влади досягнуто такими комунікаційними засобами, як: положення постаті в просторі (поза тіла і риси обличчя; домінування в просторі – розміщення на возведенні), костюм (тога об'ємної форми червоно-пурпурного кольору; головний убір та атрибут тріумфу – лавровий вінок).

Виявлені візуальні елементи в образах та проаналізовані історичні джерела дозволяють мати уявлення про способи зовнішньої комунікації задля утвердження авторитету у суспільстві стародавнього світу. Подальше дослідження передбачає аналіз образів відомих постатей наступних історичних періодів з метою порівняння образно-символічних засобів демонстрації статусу та суспільної приналежності.

Література:

1. Алешкевич Я. А. Еволюція давньоримських інститутів верховної влади. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Історія*. Ред. кол.: М. М. Вегеш (гол. ред.), Д. Д. Данилюк, М. В. Олашин та ін. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2012. Вип. 28. С. 71–80.
2. Дизайн одягу в полікультурному просторі: монографія. Під наук. ред. М. В. Колосніченко, К. Л. Пашкевич, Т. Ф. Кротова. Київ: КНУТД, 2020. 268 с.
3. Кротова Т. Ф. Канони античності й відродження як основа тектонічного строю класичного костюма. *Art and Design*. 2018. № 1. С. 83–94. DOI:10.30857/2617-0272.2018.1.8.
4. Лавошник В. С. Moda як один з видів невербальної комунікації (на матеріалі французької мови). *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки»*. Мовознавство. 2014. № 1. С. 39–44.
5. Лифар-Чавченко А. Колір як комунікативно-символічна складова костюму за його асоціативно-емоційним змістом. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2010. Вип. 21. С. 117–127.
6. Ніколаєва Т. В. Тектоніка формоутворення костюма: навч. посібник. Київ: Арістей, 2011. 340 с.
7. Ніколаєва Т. В., Давиденко І. В., Баранова А. І., Кротова Т. Ф. Інновації практичної підготовки фахівців з дизайну одягу на основі дослідження формоутворення історичного костюма. *Art and Design*. 2019. № 3. С. 125–135. DOI:10.30857/2617-0272.2019.3.13.
8. Тищик Б. Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу: навч. посібник. Львів: Світ, 2001. 384 с.
9. Чупріна Н. В. Система моди ХХ – початку ХХІ століття: проектні практики та чинники функціонування (європейський та український контексти): монографія. Київ: КНУТД, 2019. 475 с.
10. Ayers C. The Symbolic Use of Clothing in Greco-Roman Literature and the Gospel of Luke: The Portrayal of Character Identity through Clothing. URL: https://www.academia.edu/40401060/The_Symbolic_Use_of_Clothing_in_Greco_Roman_Literature_and_the_Gospel_of_Luke_The_Portrayal_of_Character_Identity_through_Clothing (дата звернення 12.12.2022).
11. Cleland L., Davies G., Llewellyn-Jones L. Greek and Roman Dress A-Z. URL: https://www.academia.edu/37618237/Greek_and_Roman_Dress_A_Z (дата звернення 14.12.2022).
12. Cleopatra: the egyptian queen: the entire life story. Kindle Edition, 2018. 90 p.
13. Coolidge O. Lives of Famous Romans. American Home School Publishin, 2007. 222 с.
14. Julius Caesar, 1804. Chiaramonti Museum, Vatican. URL: <https://m.museivaticani.va/content/museivaticani-mobile/en/collezioni/musei/museo-gregoriano-profano/cesare-c-d--chiamonti.html>.
15. Plutarch. Life of Antony. Edited by Christopher Brendan Reginald Pelling. Cambridge University Press, 1988. 356 с.
16. Rice M. Who's Who in Ancient Egypt. Routledge, 2002. 320 с.
17. Royer L. Vercingétorix devant César, 1899. URL: <https://www.musee.patrimoine.lepuyenvelay.fr/musee-crozatier/les-collections/les-incontournables/vercingetorix-royer/#> (дата звернення 18.12.2022).
18. The toga and the manner of wearing it. Roman Fashion history. URL: <https://world4.eu/the-toga/> (дата звернення 12.12.2022).

References:

1. Aleshkevych, Ya. A. (2012). Evoliutsiia davnorymskykh instytutiv verkhovnoi vldy. [Evolution of ancient Roman institutions of supreme power.] *Scientific bulletin of the Uzhhorod University: Series: History, Uzhhorod*. Iss. 28. P. 71–80 [in Ukrainian].
2. Kolosnichenko, M. V., et al. (2020). Dyzain odiahu v polikulturnomu prostori: monohrafiia [Clothing design in a multicultural space: monograph]. Edited by M. V. Kolosnichenko, K. L. Pashkevich, T. F. Krotova. Kyiv: KNUITD. 268 p. [in Ukrainian].
3. Krotova, T. F. (2018). Kanony antychnosti y vidrodzhennia yak osnova tektonichnoho stroiu klasychnoho kostiuma [The canons of antiquity and revival as the basis of the tectonic structure of the classical costume]. *Art and Design*. No. 1, P. 83–94. DOI:10.30857/2617-0272.2018.1.8 [in Ukrainian].
4. Lavoshnyk, V. S. (2014). Moda yak odyin z vydiv neverbalnoi komunikatsii [Fashion as one of the types of non-verbal communication] (based on the material of the French language). *Scientific*

bulletin of I. Franko DDPU. Series "Philological Sciences". Linguistics. No. 1, P. 39–44 [in Ukrainian].

5. Lyfar-Chavchenko, A. (2010). Kolir yak komunikatyvno-symvolichna skladova kostiumu za yoho asotsiatyvno-emotsiynym zmistom [Color as a communicative and symbolic component of a costume according to its associative and emotional content]. *Bulletin of the Lviv National Academy of Arts*. Vol. 21. P. 117–127 [in Ukrainian].

6. Nikolayeva, T. V. (2011). Tektonika formoutvorennia kostiuma [Tectonics of costume formation]: textbook. Kyiv, Aristei. 340 p. [in Ukrainian].

7. Nikolayeva, T. V., Davydenko, I. V., Baranova, A. I., Krotova, T. F. (2019). Innovatsii praktychnoi pidhotovky fakhivtsiv z dyzainu odiahu na osnovi doslidzhennia formoutvorennia istorychnoho kostiuma [Innovations in the practical training of clothing design specialists based on research into the formation of historical costumes]. *Art and Design*. No. 3. P. 125–135. DOI:10.30857/2617-0272.2019.3.13 [in Ukrainian].

8. Tyshchuk, B. Y. (2001). Istoriiia derzhavy i prava krain Starodavnoho svitu [History of the state and law of the countries of the ancient world]: textbook. Lviv: Svit. 384 p. [in Ukrainian].

9. Chuprina, N. V. (2019). Systema mody XX – pochatku XXI stolittia: proektni praktyky ta chynnyky funktsionuvannia (ievropeiskyi ta ukrainskyi konteksty) [The fashion system of the XX – early XXI centuries: design practices and factors of functioning (European and Ukrainian contexts)]: monograph. Kyiv: KNUTD. 475 p. [in Ukrainian].

10. Ayers, C. The Symbolic Use of Clothing in Greco-Roman Literature and the Gospel of Luke:

The Portrayal of Character Identity through Clothing. URL:

https://www.academia.edu/40401060/The_Symbolic_Use_of_Clothing_in_Greco_Roman_Literature_and_the_Gospel_of_Luke_The_Portrayal_of_Character_Identity_through_Clothing (дата звернення 12.12.2022) [in English].

11. Cleland, L., Davies, G., Llewellyn-Jones, L. Greek and Roman Dress A-Z. URL: https://www.academia.edu/37618237/Greek_and_Roman_Dress_A_Z. (дата звернення 14.12.2022). [in English].

12. Cleopatra: the egyptian queen: the entire life story. Kindle Edition, 2018. 90 p. [in English].

13. Coolidge, O. (2007). Lives of Famous Romans. American Home School Publishin. 222 p. [in English].

14. Julius Caesar, 1804. Chiaramonti Museum, Vatican. URL: <https://m.museivaticani.va/content/museivaticani-mobile/en/collezioni/musei/museo-gregoriano-profano/cesare-c-d--chiamonti.html> [in English].

15. Plutarch. Life of Antony. Edited by Christopher Brendan Reginald Pelling. Cambridge University Press, 1988. 356 p. [in English].

16. Rice, M. (2002). Who's Who in Ancient Egypt. Routledge, 320 p.

17. Royer, L. (1899). Vercingétorix devant César. URL: <https://www.musee.patrimoine.lepuyenvelay.fr/musee-crozatier/les-collections/les-incontournables/vercingetorix-royer/#> (дата звернення 18.12.2022) [in English].

18. The toga and the manner of wearing it. Roman Fashion history. URL: <https://world4.eu/the-toga/> (дата звернення 12.12.2022) [in English].

ARTISTIC AND SYMBOLIC MEANS OF EXPRESSING POWER AND INFLUENCE IN IMAGES OF PROMINENT FIGURES OF THE ANCIENT WORLD

OVAKIMIAN L. Y., KROTOVA T. F.

Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine

The purpose of the research is to analyze the artistic and communicative means of costume and object-spatial environment of ruling classes of ancient times, who demonstrate a privileged status in society (using the example of the images of Cleopatra VII and Gaius Julius Caesar).

Methodology. The work uses historical, biographical, analytical, and comparative methods. During the analysis of the images of Cleopatra and J. Caesar, the iconographic method, as well as the methods of formal and image-stylistic analysis, have been used to identify the symbolic characteristics of the costume and subject attributes.

Results. With the help of works of fine art and historical sources, the artistic and symbolic means of demonstrating power and influence through the external image of famous figures of the ancient era have

been analyzed. Such image-creating components as costume and object-spatial environment have been considered. The historical background, and peculiarities of religious and worldviews, which help to reveal the symbolic meaning of the elements of clothing and environment, have been highlighted.

Scientific novelty. The relationship between a person and a costume in the context of visual communication has been explored using historical examples; a vector of understanding and systematization of historical experience has been proposed to elaborate approaches to the development and application of modern means of visual communication through the form and symbolic content in costume design.

Practical significance. The research materials are the basis for further investigations into the manifestation of the figurative and symbolic function of the costume in the images of the privileged society representatives. The results of the work can be used in lecture courses for the disciplines "History of Art and Design", and "Artistic Costume Design", as well as in the development of visual components of the image of a public figure.

Keywords: *image; symbol; costume; object-spatial environment; visual communication; power; influence; ancient times.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРІВ:

Овакімян Лаура Юріївна, аспірантка, кафедра мистецтва та дизайну, факультет дизайну, Київський національний університет технологій та дизайну; ORCID 0009-0009-5227-7638, **e-mail:** laura.arutyunova@gmail.com

Кротова Тетяна Федорівна, д-р мист., професор, професор кафедри мистецтва та дизайну костюма, Київський національний університет технологій та дизайну, ORCID 0000-0003-2282-0029, Scopus 57221108035, **e-mail:** krotova_t@ukr.net

Цитування за ДСТУ: Овакімян Л. Ю., Кротова Т. Ф. Художньо-символічні засоби вираження влади і впливу в образах видатних постатей Стародавнього світу. *Art and design*. 2023. № 1(21). С. 126–134.

Citation APA: Овакімян, Л. Ю., Кротова, Т. Ф. (2023) Художньо-символічні засоби вираження влади і впливу в образах видатних постатей Стародавнього світу. *Art and design*. 2023. 1(21). 126–134.

[https://doi.org/
10.30857/2617-
0272.2023.1.12](https://doi.org/10.30857/2617-0272.2023.1.12)